

İKV DEĞERLENDİRME NOTU

2014 AP TÜRKİYE RAPORU: İLKLER,
REKORLAR VE TARTIŞMALAR

Yeliz Şahin
İKV Uzmanı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

2014 AP TÜRKİYE RAPORU: İLKLER, REKORLAR VE TARTIŞMALAR

Kamuoyunda Avrupa Parlamentosu'nun (AP) Türkiye Raporu olarak da bilinen 2014 Yılı Türkiye İlerleme Raporu'na ilişkin İlke Karar Taslağı, AP Genel Kurulu'nun 10 Haziran 2015 tarihli oturumunda yapılan oylamada, 94 aleyhte oya karşılık 432 lehte oyla kabul edildi. 127 parlamenter ise çekimser kalmayı tercih etti.

Hatırlanacağı üzere, önce 21 Mayıs 2015 tarihinde kabul edilmesi öngörülen rapora ilişkin oylama, hararetli tartışmalar ve çoğu Türkiye karşıtı aşırı sağ görüşlü bazı parlamenterlerden gelen değişiklik önerileri nedeniyle Haziran ayı genel kurul oturumuna ertelenmişti. Tartışmalı İç Güvenlik Paketi ile Türkiye'deki genel seçimler de raporun ertelenmesinde etkili olmuştu. AP Dış İlişkiler Komitesi'ndeki onay sürecinde 442 değişiklik önergesi alan AP Türkiye Raporu'na genel kurul aşamasında 38 değişiklik önergesi daha getirilmişti. Bu değişiklik önermeleri arasında, 1915 olaylarına ilişkin Ermeni tezlerini savunan AP kararına atıfta bulunan ve terör örgütü PKK'nın AB terör örgütleri listesinden çıkarılması çağrısında bulunan bazı ifadelerin eklenmek istenmesi ise Türkiye'nin tepkisini çekmişti.

AP Türkiye Raporlarının 16'ncısı olan 2014 AP Türkiye Raporu, bu yıl 2014 yılı AP seçimlerinde AP'ye seçilen Sosyalist Demokrat Grup mensubu Hollandalı parlamenter Kati Piri tarafından ilk kez hazırlandı. AP Türkiye Raporu, son anda gelen erteleme kararı kadar rapora getirilen rekor sayıda değişiklik önergesi ile de tartışma yarattı. 2013 yılı Türkiye Raporu'na 338; 2012 yılı Türkiye Raporu'na 415 değişiklik önergesi getirilirken, bu yılki rapor, 480 değişiklik önergesiyle rekor kırdı.

AP Türkiye Raportörü Piri'nin hazırladığı ilk Türkiye Raporu olma özelliğine sahip olan 2014 yılı Türkiye Raporu, aynı zamanda 2014 yılında gerçekleştirilen seçimler sonucu büyük ölçüde yenilenen AP tarafından da kabul edilen ilk Türkiye Raporu olması bakımından da dikkat çekici.

Tartışmalı Değişiklik Önergeleri

Rapora getirilen değişiklik önermelerinin sayısı kadar içeriği de tartışmalara neden oldu. Türkiye Raporlarının ele alındığı oturumların, çoğu zaman Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyen parlamenterler ile genişleme ve Türkiye karşıtı parlamenterlerin karşı karşıya geldiği; Türkiye karşıtlarının yapıcı olmaktan uzak eleştiriler yöneltmekte yarıştığı ve Türkiye'nin AB ile ilişkilerine katkı sağlamaktan uzak yorumlarla noktalanan oturumlar olduğu AB sürecini takip eden kişilerce sık gözlemlenen bir durum. Bu yıl da bu gelenek bozulmadı. Güney Kıbrıslı Rum vekillerin çoğu Kıbrıs konusunu gündeme taşırken, aşırı sağcı bazı vekiller de Türkiye'ye yönelik sert eleştiriler yönelterek katılım öncesi mali yardımın askıya alınmasını talep etti. Diğer bazı parlamenterler ise Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması'nın onaylanmasından üzüntü duyulduğu ifadesinin

eklenmesini, bazıları daha da ileri giderek terör örgütü PKK'nın AB'nin terör örgütleri listesinden çıkarılmasını istedi.

Bu yılki AP Türkiye Raporu'nda tartışmalı hususlardan biri de şüphesiz, raporun giriş kısmında Ermeni soykırımını iddialarının 100'üncü yılına ilişkin 15 Nisan 2015 tarihli AP ilke kararına, Türkiye'nin tüm uyarılarına rağmen atıfta bulunulması oldu. Türkiye'nin 1915 olaylarına ilişkin Ermeni iddialarını yansıtan bir tutum sergilediği izlenimini güçlendiren bu durum, raporun Ankara tarafından yok hükmünde sayılmasını ve AP'ye iade edilmesini de beraberinde getirdi.

Bunun yanında bu yılki AP Türkiye Raporu'nun, önceki yıllarda kabul edilen Türkiye Raporlarından katılım müzakerelerinde yeni fasılların açılması çağrısında bulunması konusunda benimsediği tutum nedeniyle de farklılık gösteriyor. Bu yılki raporda, Yargı ve Temel Haklar ile Adalet, Özgürlük ve Güvenlik başlıklı 23'üncü ve 24'üncü fasılların açılış kriterlerinin Türkiye'ye iletilmesi ve gerekli kriterlerin yerine getirilmesini takiben bu fasıllarda müzakerelere başlanması, Türkiye'de reformların etkin şekilde sürmesi ve AB standartlarına uyumlu şekilde kabul edilmesinin teşvik edilmesi bakımından önemli bir adım olarak nitelendiriliyor.

Yeni fasılların açılması çağrısının 23'üncü, 24'üncü ve 15'inci fasıllarla kısıtlı kaldığı da dikkatlerden kaçmıyor. 2014 AP Türkiye Raporu'nun taslağında yer alan "Ekonomik ve Parasal Politika" başlıklı 17'nci fasıl, "Kamu Alımları", "Rekabet" ve "Sosyal Politika ve İstihdam" başlıklı 5'inci, 8'inci ve 19'uncu fasıllar ile "Dış, Güvenlik ve Savunma Politikası" başlıklı 31'inci fasılın açılması yönündeki çağrılar ise raporun nihai halinde yer almıyor. Bu konularda getirilen değişiklik önergelerinin etkisiyle AP Raporu'nda daha kesin olmayan ifadelerle yer verilerek, söz konusu fasıllarda ilerleme sağlanmasının önemine vurgu yapılıyor.

Raporla ilgili bir diğer dikkat çekici husus da, giriş kısmında, AB'nin genişlemeye olan bağlılığının teyit edildiği ve her aday ülkenin kendi durumuna göre değerlendirileceğinin belirtildiği maddede, Komisyon'un görev süresi boyunca yeni bir genişleme öngörmediği yönünde bir ifadenin yer alması. Her ne kadar bu söylem Komisyon Başkanı Juncker tarafından daha önce dile getirilmiş olsa da, diğer aday ülkelerin AP Raporlarında yer almayan böyle bir ifadeye AP Türkiye Raporu'nda yer verilmesi oldukça manidar.

Mayıs 2015'te gerçekleşen AP seçimleri sonucu büyük ölçüde yenilenen AP tarafından kabul edilen ilk Türkiye Raporu, aynı zamanda yeni AP'nin Türkiye'nin üyeliği konusundaki yaklaşımı hakkında da ipuçları veriyor. Aşırı sağ görüşlü ve AB'ye şüpheyle yaklaşan (*Eurosceptic*) kesimlerin güç kazandığı AP'nin bir anlamda, geleneksel olarak Türkiye'nin AB üyeliğine destek veren çizgisinden saptığını söylemek mümkün.

AP Türkiye Raporu'nda Yer Alan Konular

480 değişiklik önergesinin ardından ortaya 50 maddeden oluşan, 14 sayfa uzunluğunda bir rapor çıktı. Bu yılki AP Türkiye Raporu, AP'nin kabul ettiği en sert Türkiye

Raporlarından biri olarak not edildi ve geleneksel olarak Türkiye'nin üyeliğine destek veren, şimdiye kadar eleştirel ancak yapıcı bir çizgide ilerleyen AP'nin de süreçteki rolünün sorgulanmasına yol açtı.

2014 yılı AP Türkiye Raporu, "Türkiye-AB İlişkilerindeki Durum", "Hukukun Üstünlüğü ve Demokrasi", "İnsan Hakları ve Temel Haklara Saygı", "Müşterek Çıkarlar ve Ortak Zorluklar" ile "İyi Komşuluk İlişkileri Kurulması" başlıklı beş bölümden oluşuyor.

– Türkiye-AB İlişkilerindeki Durum

AP Türkiye Raporu'nun bu bölümünde, Türkiye'nin AB'nin kilit stratejik ortağı olduğu vurgulanarak, etkin ve gerçekçi müzakerelerin Türkiye-AB ilişkilerinin tüm potansiyelinin açığa çıkarılması için gerekli çerçeveyi oluşturacağı vurgulanıyor. Müzakere süreci bağlamında, reform sürecinin Türkiye'nin güçlü ve çoğulcu bir demokratik sistem oluşturması için önemli bir fırsat sunduğu belirtiliyor. Raporda, Komisyon, AP üyeleri tarafından müzakerelerin ele alınış biçimini değerlendirmekle ve taraflar arasındaki işbirliğini geliştirmenin yollarını keşfetmekle görevlendiriliyor.

Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin önemine değinilen raporda, diyalog ve yakın işbirliğine dayalı, etkili bir ilişkiden tarafların elde edeceği kazanımlar vurgulanıyor. Türkiye'ye reform sürecini iç siyaset gündeminin merkezine yerleştirme çağrısı yapılırken, AB'nin Türkiye'yi sağlam, demokratik kurumlar ve insan hakları, hukukun üstünlüğü ile temel haklara saygı gösteren etkili düzenlemeler geliştirmesinde destekleyerek, Türkiye'de demokratikleşmenin temel çıpası olması gerektiği belirtiliyor.

Bunun yanında raporda, Türkiye'ye müzakerelerin hızını artırması ve AB'nin temelinde yer alan demokratik değerlere bağlılık taahhüdünde bulunması çağrısı yer alıyor. Müzakereye konu fasılların neredeyse yarısının AB Konseyi'nin ve bazı üye ülkelerin tek yanlı blokajları nedeniyle açılmadığı mevcut durumda, müzakereleri hızlandırma çağrısının Türkiye'ye yapılması da AP tarafından benimsenen tek yanlı yaklaşımın bir örneği olarak karşımıza çıkıyor.

7 Haziran 2015 tarihinde gerçekleştirilen genel seçimlere ilişkin olarak, olumlu bir söylemin benimsenmesi dikkat çekiyor. Seçimlerin Türkiye demokrasisinin dayanıklılığının bir göstergesi olduğu belirtilerek, Türk toplumunun zenginliğini yansıtan modern Türkiye tarihinin en kapsayıcı ve geniş temsilli meclisinin memnuniyetle karşılandığı kaydediliyor. Tüm siyasi partilere, ülkede demokratikleşme sürecini canlandıracak ve AB ile olan diyalogunu yenileyecek, istikrarlı ve kapsayıcı bir hükümetin kurulması yolunda çalışmalarını çağrısında bulunuluyor.

Halklararası etkileşimin artırılmasının önemini vurgulandığı raporda, Vize Serbestliği Diyaloğu'nda somut ilerlemelerin kaydedilmesi gerektiği belirtiliyor ve kısa vadede, AB'nin Türk iş insanları, öğrenciler, akademisyenler ve STK temsilcilerine vize verilmesi süreçlerinin kolaylaştırılması gerektiği üzerinde duruluyor.

– Hukukun Üstünlüğü ve Demokrasi

Raporun “Hukukun Üstünlüğü ve Demokrasi” bölümünde olumlu olarak not edilen gelişmelerin başında; Türkçe dışındaki dillerde seçim kampanyası yürütülmesi imkânının tanınması, siyasi partilerde eşbaşkanlık sistemine izin verilmesi ve siyasi partilerin yerel örgütlenmesine ilişkin gelişmeler yer alıyor. Buna karşın, yüzde 10'luk seçim barajının indirilmesi gerektiği yineleniyor.

Yeni Anayasa süreci ile ilgili olarak raporda, çoğulcu, kapsayıcı ve hoşgörülü bir toplumu teşvik eden hükümlere dayalı bir Anayasa'nın temel haklar ve hukukun üstünlüğü için sağlam bir dayanak oluşturacağı ve reform sürecini destekleyeceği görüşü ifade ediliyor. Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun çalışmalarından övgüyle söz edilirken, anayasal reform sürecinin sürdürülmesi ve yeni Anayasa'nın siyasi yelpazenin genelini ve toplumun tüm kesimlerinin uzlaşısına dayalı olması gerektiğinin önemi vurgulanıyor. Bu bağlamda Türkiye, Venedik Komisyonu ile istişarede bulunmaya teşvik ediliyor.

Yasaların kabul edilmesi sürecinde AB Bakanlığı'nın rolünü artırmaya yönelik yeni AB Stratejisi AP Raporu'nda olumlu bir gelişme olarak yer bulurken, yasama sürecinde Venedik Komisyonu ile daha yakın temasta bulunulması ve yasama ile mevcut yasaların uygulanması sürecinde Avrupa Komisyonu ile kapsamlı bir diyalogun geliştirilmesi gerektiğinin de altı çiziliyor. Raporda, yasama sürecinde sivil toplum ile yeterli istişarede bulunulması gerektiği de vurgulanıyor.

Hükümet tarafından çözüm süreci konusunda atılan adımların desteklendiği belirtilen raporda, Kürt vatandaşların sosyal, kültürel ve siyasi haklarına öncelik verilmesi için teşvik ediliyor.

Raporda, 17 ve 25 Aralık 2013 yolsuzluk iddialarının ele alınış biçimi eleştirilirken, yolsuzlukla mücadele alanında gerekli yasal çerçevenin oluşturulması gerektiği vurgulanıyor.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ile ilgili yasada yapılan değişikliklerin endişe verici olarak nitelendirildiği raporda, hâkim ve savcılarının yer değiştirmesi, polis memurlarının görevden alınması gibi bazı gelişmelerin Kopenhag Siyasi Kriterlerinin temelinde yer alan yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ve etkinliği ile kuvvetler ayırımı ve hukukun üstünlüğü konularındaki endişeleri artırdığı kaydediliyor. Önemli yasal değişikliklerin ilgili paydaşlara yeterli düzeyde danışılmadan yapılması raporda eleştirilen hususlar arasında yer alırken, Terörle Mücadele Kanunu'nun 10'uncu Maddesi'nin kaldırılması memnuniyetle karşılanıyor; buna karşılık terör suçunun geniş tanımı eleştiriliyor. Türk Ceza Kanunu'nun 314'üncü Maddesi'nin değiştirilmesi ve AB standartlarına uygun bir yargı reformu stratejisinin kabul edilmesi ise bu alanda Türkiye'nin yapması gerekenler arasında öne çıkıyor. Bunun yanında, tutuksuz yargılanma süresinin 10 yıldan 5 yıla indirilmesi de raporda olumlu karşılanan hususlar arasında yer alırken bu sürenin daha da azaltılması gerektiği belirtiliyor.

Raporda, Milli İstihbarat Teşkilatı'nın yetkilerinin genişletilmesine ilişkin 6532 sayılı yasa eleştirilirken, söz konusu yasanın basın özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve kamu yararına bilgiye erişim özgürlüğünü tehlikeye attığı belirtiliyor.

Anayasa Mahkemesi tarafından alınan ve hukukun üstünlüğü ile temel hakları teminat altına aldığı belirtilen kararlar memnuniyetle karşılanırken, bunların Ergenekon ve Balyoz davalarının ele alınış biçimindeki aksaklıkları gözler önüne serdiği belirtiliyor. Türk Ceza Kanunu'na getirilen değişiklik önergelerinden özellikle "makul şüphe" ifadesinden endişe duyulduğu belirtilerek, söz konusu değişikliklerin "müzakere sürecinde mutabık kalındığının aksine" Avrupa Komisyonu'na danışılmadan kabul edildiği belirtiliyor. Bunun yanında Türkiye'de artan siyasi kutuplaşmadan endişe duyulduğu dile getirilen raporda, siyasi yelpazede diyalogun teşvik edilmesi gerektiği vurgulanıyor.

– İnsan Hakları ve Temel Haklara Saygı

Raporun bu bölümü de AP'nin eleştirinin dozunu artırdığı bölüm olarak öne çıkıyor. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesine ilişkin Mart 2014'te kabul edilen Eylem Planı olumlu şekilde not edilerek, Türkiye'nin yasal çerçevesinin AIHM içtihadı ile uyumlaştırılması yönünde önemli bir adım olarak nitelendiriliyor. Buna karşılık, hukukun üstünlüğü ve temel hakların müzakere sürecinin seyri konusunda belirleyici öneme sahip olduğu hatırlatılarak, Türkiye'nin Avrupa Konseyi ve Venedik Komisyonu ile daha fazla işbirliği yapması gerektiği belirtiliyor.

Raporun bu bölümünde, Gezi Parkı olayları ve polisin orantısız güç kullandığı iddialarına yönelik soruşturmanın ele alınış biçimi yoğun şekilde eleştiriliyor. Bununla bağlantılı olarak, polisin rolü ve güç kullanımı konusunda uluslararası standartlara uygun bir çerçevenin kabul edilmesi, barışçıl toplanma hakkının garanti altına alınması, bağımsız ve şeffaf bir polis şikâyet mekanizması kurulması çağrısında bulunuluyor. İç Güvenlik Paketi ile ilgili olarak, paketin geniş kapsamı nedeniyle endişeyle karşılandığı ve polisin yargı tarafından denetimi ilkesiyle çeliştiği belirtiliyor.

Raporda, Türkiye İnsan Hakları Kurumu'na ilişkin yasanın gözden geçirilmesi gerektiği ve Ombudsman'ın girişim hakkının güçlendirilmesi üzerinde duruluyor.

Eleştirilerin yoğunlaştığı konuların başında gelen basın özgürlüğü ile ilgili olarak ise hükümete "basın özgürlüğünün öncelikli olarak teminat altına alınması ve basında çoğulculuğu sağlayan uluslararası standartlara uygun bir yasal çerçeve kabul etmesi" yönünde çağrıda bulunuluyor. Sosyal medya sitelerine erişimin engellenmesi ve bazı internet sitelerinin mahkeme kararı olmaksızın yasaklanmasına ilişkin girişimler eleştiriliyor. Aralık 2014'te bazı gazetecilerin ve basın temsilcilerinin gözaltına alınması olumsuz gelişmeler olarak nitelendirilirken, özgür ve çoğulcu medyanın demokrasinin temel prensibi olduğu hatırlatılıyor. Basın özgürlüğü ile ilgili olarak raporda, yaşanan

son gelişmelerin AB'nin temelindeki temel haklar ilkesiyle çeliştiği ve dolayısıyla “müzakerelerin ruhuna aykırı olduğu” ifadelerine yer veriliyor.

Raporda, Türkiye’de yargı ve temel haklar ile adalet, özgürlük ve güvenlik alanlarında reformlara ihtiyaç duyulduğu belirtilerek, bu alanları kapsayan 23’üncü ve 24’üncü fasılların açılış kriterlerinin Türkiye’ye bildirilmesinin Türkiye’de reform sürecinin AB değerleri ve standartları doğrultusunda ilerlemesi için önemli bir adım teşkil edeceği vurgulanıyor. Bu doğrultuda raporda, Konsey’e söz konusu fasılların açılış kriterlerinin Türkiye tarafından yerine getirilmesini takiben 23’üncü ve 24’üncü fasılları müzakereye açması; Komisyon’a ise vakit kaybetmeksizin Türkiye ile bu iki fasıla ilişkin diyalogun ve işbirliğinin artırılması yönünde girişimde bulunması çağrısında bulunuluyor.

2014-2020 mali döneminde geçerli Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) II kapsamında hukukun üstünlüğü ve temel haklar ile içişleri ve sivil topluma yönelik reformlara daha fazla fon ayrılması kararı ise raporda memnuniyetle karşılanıyor.

Raporda, Türkiye’nin kadına yönelik ve aile içi şiddetin önlenmesine ilişkin İstanbul Sözleşmesi olarak bilinen Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin yürürlüğe girmesi konusundaki katkıları not edilirken, kadına yönelik şiddetin düzeyinden endişeyle söz ediliyor. Şiddet mağduru kadın ve çocukların korunması için sığınma evlerinin kurulması ve siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlar başta olmak üzere birçok alanda cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi çağrısında bulunuluyor.

İnanç, düşünce ve din özgürlüğü konusundaki reform sürecinin sürdürülmesinin önemine değinilen raporda, Alevi vatandaşlarla diyalogun artırılması, cemevlerinin ibadethane olarak tanınması, Heybeliada Ruhban Okulu’nun yeniden açılması ve dini vakıfların mülklerinin iade edilmesine ilişkin konuların çözümlenmesi çağrısında bulunuluyor. Azınlıkların haklarının korunmasının öneminin vurgulandığı raporda, ayrımcılıkla mücadele konusunda kapsamlı yasaların kabul edilmesi çağrısı yer alıyor.

LGBTI bireylerin haklarının korunması, vicdani ret hakkının tanınması gibi konularda eksikliklere ve yapılması gerekenlere dikkat çekilirken, Türkiye’de Roman kökenli vatandaşların sivil toplum kuruluşlarının son dönemdeki gelişiminden övgüyle söz ediliyor.

Soma ve Ermenek’teki maden facialarında yaşanan can kaybından üzüntü duyulduğu dile getirilen AP Türkiye Raporu’nda, Türkiye’nin ilgili Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmesini onaylaması memnuniyetle karşılanırken, söz konusu sözleşmenin hızlı bir şekilde uygulanması ve tüm sektörlerde iş sağlığı ve güvenliği konularının ele alınması çağrısında bulunuluyor. Raporda, sendika ve birliklerin hakları konusundaki eksiklikler not edilirken, özel sektör ve kamu çalışanları için örgütlenme, toplu pazarlık ve grev hakkının AB müktesebatı ve uluslararası standartlara uyumlu hale getirilmesi gerektiği belirtilerek, Türkiye’nin bu konuyu kapsayan 19’uncu faslın açılış kriterlerini

karşılmasının önemine değiniliyor. Komisyon'a Türkiye'ye çalışma reformu ve AB standartlarının teşvik edilmesi konusunda yeterli teknik destek vermesi çağrısında bulunuldu.

– Müşterek Çıkarlar ve Ortak Zorluklar

Bu bölümde, Türkiye-AB Gümrük Birliği, taraflar arasındaki ticari ilişkiler, Vize Serbestliği Diyalogu ve geri kabul ile enerji ve dış politika alanlarında işbirliği, ele alından başlıca konu başlıklarını oluşturuyor.

Gümrük Birliği konusunda, Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin faaliyete geçtiği 1996'dan bu yana taraflara sağladığı kazanımlara değiniliyor. Avrupalı şirketlerin Gümrük Birliği sürecinde yaşadıkları sorunlara dikkat çekiliyor. Dünya Bankası'nın Gümrük Birliği'ni değerlendiren raporuna atıfta bulunulan AP Türkiye Raporu'nda, Gümrük Birliği'nin kapsamının tarım ürünleri, hizmetler ve kamu alımlarını kapsayacak şekilde genişletilmesi, iş insanlarına vize kolaylığı sağlanmasıyla ticarete artışın sağlanması ile AB'nin üçüncü ülkelerle imzaladığı STA'ların Türkiye'ye etkileri konusunda istişarelerde bulunulması gibi bazı önlemler üzerinde duruluyor. Raporun bu kısmında, Avrupalı şirketlerin sorunları üzerinde durulması buna karşın, Türkiye'nin kamyon kotaları, vize sorunu ve AB'nin üçüncü ülkelerle imzaladığı STA'lar sonucu karşılaştığı sorunlara yer verilmemesi dikkat çekiyor. Türkiye'nin endişelerinin ikinci plana itildiği izlenimini güçlendiren bir diğer konu da raporda 12 Mayıs 2015 tarihinde Gümrük Birliği'nin güncellenmesine ilişkin Avrupa Komisyonu ile Türkiye arasında varılan mutabakatın rapora yansımamış olması. Raporun taslağında AB ile ABD arasında müzakereleri sürmekte olan ve yürürlüğe girdiğinde Türkiye üzerinde önemli etkileri olacak TTYO sürecine yapılan vurgunun, raporun nihai halinden çıkarılması da dikkat çekici.

Ticari ilişkiler konusunda, Türkiye ile AB arasındaki siyasi diyalogun üçüncü ülkelerle ticari ilişkiler başta olmak üzere, müşterek konuları kapsayan düzenli ve yapılandırılmış üst düzey ekonomik diyalog ile tamamlanması gerektiği görüşünün belirtildiği raporda, Türkiye'de ekonomik ve parasal politika alanında başta Merkez Bankası'nın bağımsızlığı olmak üzere ekonomik, kurumsal ve yasal çerçevenin güçlendirilmesinin önemine değiniliyor. Bunun, Türkiye'nin AB müktesebatına uyum düzeyini artıracak şekilde belirtilirken, Türkiye'nin; kamu alımları, rekabet ve sosyal politika ve istihdam alanlarındaki AB standartlarını yeterli düzeyde yerine getirmesinin taraflar arasında ekonomi alanındaki işbirliğinin güçlenmesine katkıda bulunacağı belirtiliyor. Raporun taslağında, kamu alımları, rekabet ve sosyal politika ve istihdam fasıllarının açılması gerektiği şeklindeki ifadeler, raporun nihai halinde yer alıyor.

Ekim 2014 itibarıyla yürürlüğe giren Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması'na verilen desteğin teyit edildiği raporda, Komisyon, Türkiye'nin vize serbestliği sürecinin ilerlemesine imkân sağlayacak şekilde, Vize Serbestliği Yol Haritası'ndaki koşulları yerine getirme düzeyini takip etmeye teşvik ediyor. Türkiye'nin Yol Haritası'ndaki kriterleri karşılamaya yönelik çabaları memnuniyetle karşılanırken, Geri Kabul Anlaşması'nın eksiksiz ve etkili şekilde uygulanmasına verilen önem vurgulanıyor.

Bunun yanında, Türkiye'nin Geri Kabul Anlaşması'nı ayrımcılık yapmaksızın uygulaması ve tüm AB üye ülke vatandaşlarına vizesiz geçiş hakkı tanınması üzerinde duruluyor. Türkiye'nin AB ülkelerine yönelik düzensiz göçle mücadele etmek üzere sınır güvenliğini güçlendirmesi gerektiği de raporda vurgulanıyor. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulması, AB standartlarına uyum doğrultusunda atılan önemli adımlar olarak nitelendiriliyor. Türkiye ile AB arasında ortak sınırların yönetimine ilişkin işbirliğinin artırılması gerektiğine dikkat çekiliyor ve Türkiye'nin AB'ye yönelik düzensiz göçün önlenmesi için sınır güvenliğini artırması gerektiği vurgulanıyor.

Enerji güvenliği konusunda, Türkiye'nin kilit bir role sahip olduğu belirtilen raporda, 2013 yılı sonunda onaylanan Güney Gaz Koridoru projelerinin AB'ye yapacağı katkıdan söz ediliyor. Enerji piyasaları arasındaki rekabetin arttığı; enerji kaynaklarının ve arz güzergâhlarının çeşitlendirilmesini elzem kılan mevcut durumda, önemli yenilenebilir enerji potansiyeline sahip Türkiye'nin, AB'nin enerji güvenliğine ve enerji tedarikçilerini çeşitlendirme hedefine önemli katkılarda bulunabileceği kaydediliyor. Buna karşılık, Türkiye ile Rusya arasında enerji alanındaki yakın işbirliğinden endişe duyulduğu ifade edilerek, AB'nin GKRY'nin tek yanlı engellemeleri nedeniyle açılmayan enerji faslındaki müzakereleri hızlandırması gerektiği belirtiliyor.

NATO üyesi ve AB'nin kilit ortağı olan Türkiye'nin jeopolitik önemine dikkat çekilen raporda, komşu bölgelerde; özellikle Irak ve Suriye'de yaşanan gelişmelerin AB ve Türkiye arasında dış politika alanındaki diyalog ve işbirliğinin önemini daha da artırdığı vurgulanıyor. Türkiye'nin IŞİD gibi terör örgütleriyle mücadele için oluşturulan uluslararası koalisyonunda etkin rol oynamaya ve elindeki tüm kaynakları bu doğrultuda kullanmaya çağırıldığı raporda, IŞİD ve benzeri örgütlere yönelik yabancı savaşçı, finansman ve teçhizat geçişinin önlemesi için daha fazla çaba sarf etmesi gerektiği ifade ediliyor. AP Türkiye Raporu'nda ayrıca Türkiye ile AB arasında terörle mücadele alanındaki diyalogun güçlendirilmesi ihtiyacına dikkat çekiliyor. Türkiye ile AB arasında güvenlik ve dış politika konularında daha düzenli üst düzey diyalog ve istişarelerde bulunulması gerektiği vurgulanarak, tarafların politikalarının birbirini tamamlaması ve Türkiye'nin AB'nin dış politikasına kademeli olarak uyum sağlaması gerektiğinin önemine dikkat çekiliyor. Bunun yanında, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı'nın gerektiği durumlarda AB Dışişleri Konseyi toplantılarına çağırılması görüşünün ortaya konulduğu raporda, dış, güvenlik ve savunma politikası konularında düzenli diyalog, işbirliği ve koordinasyon için bir çerçeve oluşturulmasına ihtiyaç duyulduğuna dikkat çekiliyor.

Türkiye'nin sayıları 1,6 milyona varan Iraklı ve Suriyeli sığınmacıya insani yardım sağlamasından övgüyle söz edilen raporda, sığınmacılara güvenli bir yasal statü sağlayan ve Ekim 2014'te kabul edilen Geçici Koruma Yönetmeliği memnuniyetle karşılanıyor. AB'ye Türkiye'deki Iraklı ve Suriyeli sığınmacılara yardım etmeyi sürdürmesi çağrısında bulunularak, Türkiye'de sığınmacılara yönelik uzun vadeli yardım programı

oluşturulmasına AB'nin destek vermesi gerektiği ve IPA II kapsamındaki kaynakların bu doğrultuda artırılması gerektiği kaydediliyor.

– İyi Komşuluk İlişkileri Kurulması

Bu bölümde, Yunanistan ile ilişkiler, Ek Protokol'ün uygulanması, Kıbrıs meselesi ve Ermenistan ile ilişkilerin normalleştirilmesi süreci ele alınıyor. Raporun Kıbrıs meselesine ilişkin maddelerinde, Yunan ve Güney Kıbrıslı Rum vekillerin yoğun mesaisi sonucu, GKRY'nin pozisyonuna yakın bir tutumun ağır bastığı görülüyor. AP üyeleri tarafından benimsenen bu taraflı tutumun, Ada'da taraflar arasında BM arabuluculuğunda 15 Mayıs'ta yeniden başlayan müzakere sürecine olumlu yönde bir etki sağlamayacağı ise aşikâr.

Türkiye'nin BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni gecikmeksizin imzalayarak onaylaması çağrısında bulunan raporda, GKRY'nin tek yanlı olarak ilan ettiği sözde "Münhasır Ekonomik Bölge"ye ilişkin anlaşma akdetme hakkına sahip olduğu iddia edilerek, Türkiye'nin tüm üye ülkelerin egemenlik haklarına saygı göstermesi gerektiği ifade ediliyor. Türkiye'nin Ankara Anlaşması'na Ek Protokol'ü ayrımcılık yapmaksızın uygulama konusundaki yükümlülüğünü yerine getirmediği iddia edilerek, bunun müzakere süreci üzerinde büyük bir etkiye sahip olmayı sürdürdüğü belirtiliyor.

Kıbrıs meselesi konusunda, Ada'da tarafların siyasi eşitliğine dayalı iki bölge ve iki toplumlu bir federasyon temelinde adil, kapsamlı ve gerçekçi bir çözümün desteklendiği belirtilirken, BM gözetimindeki müzakerelerin yeniden başlayacak olması memnuniyetle karşılanıyor. Türkiye de dâhil olmak üzere taraflara Ada'daki yeniden birleşme müzakerelerini desteklemeyi sürdürmeleri çağrısında bulunulan raporda, Türkiye'ye Ada'dan askerlerini çekmeye başlaması ve Maraş bölgesini BM'ye devretmesi; GKRY'ye ise Mağusa Limanı'nı açarak KKTC'nin AB ile doğrudan ticaretine imkân vermesi çağrısında bulunuluyor. Bunun yanında, Türkiye'ye Kayıp Şahıslar Komitesi'nin KKTC'deki arşiv ve askeri bölgelere erişimine izin vermesi yönünde bir çağrı da raporda yer alıyor.

Rapora konuya ilişkin son anda eklenen iki maddeden ilkinde ise Türkiye'ye AİHM'nin Kıbrıslı Rumların mülkleri ile ilgili aldığı kararları uygulaması çağrısında bulunuluyor. İkinci maddede ise Türkiye'nin Ada'daki demografik dengeyi değiştirme yönünde adımlar attığı iddia edilerek, Türkiye'ye KKTC'deki yerleşim faaliyetlerini bir an önce durdurması çağrısında bulunuluyor.

Türkiye-Ermenistan ilişkileri normalleşme süreci konusunda, raporda, Türkiye ve Ermenistan'ın normalleşme sürecinde ilerlemeleri; 2009 yılında imzalanan protokollerin önkoşul olmaksızın onaylanması, Türkiye-Ermenistan sınırının açılarak iki ülke arasındaki sınır ötesi işbirliğinin ilerletilmesi ve ekonomik entegrasyonun sağlanmasının önemi vurgulanıyor.

Sonuç

2014 AP Türkiye Raporu tüm yönleriyle incelendiğinde, olumlu noktaların, yapıcı olmayan eleştirilerin ve tek taraflı iddiaların gölgesinde kaldığı, objektif olmaktan uzak bir AP Türkiye Raporu olduğu görülüyor. Hal böyle olunca, bu yılki AP Türkiye Raporu ilk kez zarfı dahi açılmadan AP'ye iade edildi. Rapor, tavsiye niteliğinde olması ve hukuki açıdan bağlayıcı olmamasına karşın, Türkiye-AB ilişkilerine katkıda bulunmaktan ziyade ilişkilerde ek bir gerilim unsuru yaratıyor.

Müzakerelerde durağanlığın hâkim olduğu bir dönemde, AP'nin Türkiye'nin üyelik sürecinde üstlendiği yapıcı rolü sorgulanır kılması, Türkiye-AB ilişkilerine ek bir yük getiriyor. Bu yönden, Avrupa halklarının sesi olan AP'nin Türkiye'de ciddiye alınan bir aktör olarak algılanmayı sürdürmesi için, mevcut tutumunu gözden geçirmesinin gerekliliği ortaya çıkıyor. AP'nin Türkiye'ye yönelik daha adil, dengeli ve objektif bir tutum benimsemesi gerektiği ise açık. Eleştirilerin de yapıcı bir dille ve Türkiye'nin kırmızı çizgileri ve hassasiyetleri göz önünde bulunduran şekilde rapora yansıtılması, AP'nin tek yanlı bir tutum izlediği ve Türkiye karşıtı bir tutum benimsediği yönündeki eleştirilerin ele alınmasına yardımcı olacak.

Aralık 2004'te Türkiye ile katılım müzakerelerine başlanması kararına oy çokluğuyla onay veren AP'de, parlamenterlerin ellerinde Türkiye'nin üyeliğine "evet" yazılı pankartları tuttıkları resim ise halen hafızalarda. O günden bugüne AP, 2009 ve 2014 yıllarında iki kez seçime giderek yenilendi. AB bu süreçte Mayıs 2004'te 10 devletin katılımının yanı sıra 3 yeni devletin üyeliğine tanıklık etti, küresel mali krizin tetiklediği ve Avrupa projesinin temellerini sarsan Avro Alanı krizinin etkisini ise halen atlatmaya çalışıyor. AB içerisinde yaşanan bu gelişmeler kadar, son dönemde AB'nin çevresinde yaşanan krizler de Birliğin uluslararası rolünün ciddi anlamda sınımaya ve Birliğin tehdit algısını değiştirmeye devam ediyor. Kısacası, farklı bir AB ve buna bağlı olarak farklı bir AP ile karşı karşıyayız. AP'nin monolitik bir yapıya sahip olmadığını hatırlamakla birlikte, yine de yeni AP'de Türkiye'nin üyeliğine karşı seslerin daha çok duyulmaya başladığı izleniminin güçlendiği söylenebilir. AP'nin Türkiye'nin üyeliğini destekleyen, eleştirilerinde yapıcı ve objektif tutumunu sürdürmesi ise müzakere yürüten aday ülke konumundaki Türkiye'nin en birinci beklentisi.